

PASTABOS IR NUORODOS

¹ *Lietuvos Sutartys su svetimomis valstybėmis: Užsienio reikalų ministerijos leidinys* / Sud. Pranas Dailidė. — T. 1 (1919–1929). — Kaunas, 1930. — 726 p.; T. 2. (1929–1939) — Kaunas, 1939. — 712 p.

² *Lietuvos okupacija ir aneksija, 1939–1940: Dokumentų rinkinys*. — Vilnius, 1993. — 408 p.: Lietuvos istorijos šaltiniai. — T. 4. — Vilnius, 1961. — 862 p.

³ Pabaltijo Santarvės ir bendradarbiavimo sutarties slapto papildomo prokolo tekstą žr.: Estijos Valstybinis Centrinis Archyvas. — F. 957. — AP. 5. — B. 844. — L. 82.

LIETUVOS ELITO STUDIJA*

Klausimas „Kas valdo?“ visais laikais buvo viena esmingiausių empirinių politikos mokslų problemų. Bet kokios kalbos apie elitą pradžia yra paprastas faktas, kad kai kurie žmonės turi daugiau galios nei kiti: jie yra elitas. Nuo jų nuomonės priklauso svarbūs politiniai sprendimai pobūdis. Šie žmonės labiausiai įtakoja daugybę mūsų gyvenimo sferų. Todėl visuomenės savivokai ypač svarbu žinoti, kokiomis vertybės vadovaujasi šie žmonės, kuo remdamiesi jie priima sprendimus apie visuomenės gyvenimo tvarką. Iki šiol išties mažai žinojome, kas ir koks yra Lietuvos elitas. Dabar ši spraga nors truputį užsipildė.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto leidžiamoje serijoje *Studijų šaltiniai* pasirodė nauja Kęstučio Masiulio studija apie Lietuvos elitą. Tai pirmoji Lietuvoje knyga, kurioje empiriškai tyrinėjamos ir analizuojamos įtakingiausių visuomenės grupių ekonominės ir politinės orientacijos. Knyga parašyta, remiantis keleto elito atstovų apklausų, atliktų 1993–1995 metais, duomenimis. Iš viso buvo atliktos penkios apklausos: po dvi 1993 ir 1995 metais bei viena apklausa 1994 m. Iš viso apklausta nuo 335 iki 414 elito atstovų. Tiesa, tyrimas neapėmė visų elito grupių, o tik tas, kurios, autoriaus nuomone, daro didžiausią įtaką šalies ekonominiam gyvenimui. Tos grupės yra politikai, valdininkai, žurnalistai, mokslininkai ir verslininkai. Kalbant apie duomenų aktualumą, būtina paminėti dar vieną išlygą: visos apklausos atliktos LDDP vyriausybės

* Masiulis K. *Lietuvos elitas: Ekonominės vertybės. Politinės orientacijos. Prognozės*. — Vilnius: Pradai, 1997. — 170 p.

valdymo metais, taigi, pirmosios dvi elito grupės (politikai ir valdininkai) šiuo metu gali būti bent iš dalies pakitusios.

K. Masiulis savo studijoje išsamiai analizuoja šių grupių ekonomikos būklės vertinimus, nuostatas į ekonomines reformas, finansinę politiką, mokesčių sistemą, šešėlinę ekonomiką, socialinę rūpybą. Elito pažiūros nagrinėjamos ir profesinio, ir politinių simpatijų požiūriais. Atlikdamas šią analizę, autorius prieina prie įdomios išvados. Lietuvos elito vertybės didžia dalimi yra deklaratyvaus pobūdžio. Arba, kitaip tariant, tai, kas yra sakoma viešai, neretai prieštarauja realioms nuostatomis. Taigi, nors beveik niekas iš Lietuvos elito nepasisako už didelį valstybės vaidmenį ekonomikoje, bet konkrečius klausimus linkstama spręsti taip, kad valstybė išsaugotų savo dominavimą joje. Tad gal nenuostabu, kad iki šiol dar vis nedaug kas ryžtasi pavadinti Lietuvos ekonomiką išties liberalia.

Kur kas mažiau dėmesio knygoje skirama politinėms elito orientacijoms tirti. Autorius tik trumpai pristato partines elito simpatijas bei raidos po 1996 m. LR Seimo rinkimų prognozes.

Antrojoje knygos dalyje pateikiamos atsakymų į tyrimo anketos klausimus lentelės ir diagramos. Ši dalis ypač vertinga kaip antrinės analizės šaltinis. Manau, tie duomenys dar bus naudojami ne vieno mokslininko, besidominčio elito problematika, darbuose.

Knygoje pristatomas tyrimas savo medžiagos unikalumu yra kol kas analogų Lietuvoje neturintis darbas. Empirinė medžiaga bei tyrimo metodologija pateikiama korektiškai ir aiškiai. Šiuo aspektu knyga yra nepriekaištingas studijų šaltinis bei mokymo priemonė. Ji taip pat (gal kiek praplėtus metodologinių problemų diskusiją ir aprašymą, pvz., sąvokų apibrėžimas-operacionalizacija, atrankos principai) galėtų būti puikus empirinės studijos metodologine prasme pavyzdys.

Svarstant knygą elito teorijų kontekste, reikėtų pastebėti keletą trūkumų. Pirmiausia, šis K. Masiulio darbas yra grynai aprašomojo pobūdžio, t.y. jame beveik nekeliamos problemos, kurios formuluojamos klausimais „kaip?“, „kodėl?“, „kokios to pasekmės?“ Nors knygos pradžioje trumpai pristatomos elito teorijos, jos nėra siejamos su tolesne empirine medžiaga. Kitaip tariant, jei žvelgtume į knygą kaip akademinę studiją, pasigestume teorinio rezultatų įprasminimo, jų interpretacijos elito teorijų kontekste. Be to, ne visai išsamus ir elitologijos idėjų bei atstovų, ypač šiuolaikinių elito teorijų: — „radikaliosios“ (C. Wrightas Millsas) bei vadinamosios „demokratinės elito teorijos“ (Maxas Weberis, Raymondas Aronas), nagrinėjančios elito vaid-

menį demokratinėje santvarkoje, pristatymas. Kita vertus, šios studijos tikslas ir nebuvo elito teorijų pristatymas ar gautų duomenų interpretacija platesne perspektyva.

Vertinant knygą kaip empirinę elito studiją, visų pirma norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad šioje studijoje tyrinėtas tik vienas elito aspektas, t.y. jo orientacijos (požiūris) į ekonomiką ir, iš dalies, į politiką. Taigi, kalbant metodologiniais terminais, tyrimo objektas yra elitas, o dalykas — elito nuostatos. Kalbant apie išsamią elito studiją, būtinas vienas tyrimo komponentas, kuris dominuoja daugelyje elito studijų Vakaruose ir kuris kartais vadinamas „empirine elito teorija“. Ši elito studijų kryptis koncentruoja savo dėmesį į elito kilmės, gyvenimo kelio, rekrutavimo, karjeros, gyvenimo stiliaus, transformacijos problemas. Tam naudojamos empirinės studijos. Šioje kryptyje egzistuoja keletas teorinių ir metodologinių tradicijų. Vieni iš žinomesniųjų atstovų yra Pierre'as Bourdieu ir Robertas Putnamas¹. Manytina, kad Lietuvoje atėjo laikas ir tokio pobūdžio elito studijoms. Beliaik tikėtis, kad neteks ilgai jų laukti.

MINDAUGAS DEGUTIS

NUORODA

¹ Putnam R. *The Comparative Study of Political Elites*. 1978; Bourdieu P. *Reproduction in Education, Society and Culture*.

STUDIJA APIE LIETUVOS INTEGRACIJOS Į EUROPOS SĄJUNGĄ PERSPEKTYVAS IR PASEKMES*

Šio solidaus leidinio pristatymas sutapo su Europos Sąjungos (ES) aukščiausiųjų institucijų sprendimu neįtraukti Lietuvos į pirmąsias „pašauktųjų į Europą“ gretas. Tad minėtoji studija pirmiausia vertintina kaip Lietuvos pretenzijų ir lūkesčių, savivokos ir savikritikos išraiška.

* *Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: būklės, perspektyvų ir pasekmių studija* / Sud. Klaudijus Maniokas, Gediminas Vitkus. — Kaunas: Naujasis Lankas, 1997.